DOI: 10.32844/2222-5374-2020-105-3.23

УДК: 342.9

Іванов І. Є.,*Голова Асоціації Запорозжоблавтотранс, кандидат юридичних наук,
кандидат технічних наук, заслужений працівник транспорту України*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглянуто актуальні питання інформаційної безпеки у діяльності Національної поліції України. Визначено, що основна проблема інформаційної безпеки у правоохоронній сфері виникла через глобальне протиріччя між можливостями інформаційних технологій та загрозами їх використання. Лише врегулювання існуючих суспільних інформаційних відносин недостатнє, так як законодавство не йде в ногу з технічним прогресом. Розглянуто дефініцію «інформаційна безпека» та запропоновано авторське визначення даного поняття. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, які регулюють діяльність Національної поліції у даному напрямі. Констатовано, що інформаційна безпека органів Національної поліції України забезпечується за двома формами: організаційною (пов'язана з обігом, збиранням, обробкою, зберіганням, використанням та захистом інформації); правовою (підготовка та затвердження нормативно-правових актів (наказів, доручень), розроблення положень, інструкцій, алгоритмів, планів тощо). Ключовим при захисті інформації є адміністрування інформаційних систем. Розглянуто європейський досвід захисту інформації у правоохоронній сфері. Звернено увагу на необхідність введення в дію системи сучасних міжнародних стандартів інформаційної безпеки ISO/IES серії 27000, яка постійно оновлюється. Теоретично обґрунтовано, що: підвищення ефективності діяльності Національної поліції України може бути вирішено через запровадження надійної системи інформаційної безпеки; для досягнення вищого рівня забезпечення інформаційної безпеки правоохоронних органів необхідним є не тільки вдосконалення чинного законодавства, а й наявність механізму його втілення в життя; безпека та захист в інформаційних системах Національної поліції має ґрунтуватись урахуванням комплексного підходу до побудови системи захисту, що передбачає об'єднання в єдиний комплекс необхідних заходів та засобів захисту інформації на всіх рівнях системи інформаційного забезпечення.

Ключові слова: інформаційна безпека, Національна поліція України, інформаційні ресурси, законодавство, система захисту інформації, адміністративно-правові принципи інформаційної безпеки.

Актуальність теми. У рамках забезпечення національної безпеки України пріоритетного значення набуває мінімізація вразливості державних інформаційних ресурсів, а також мережевої інфраструктури органів державної влади та місцевого самоврядування. Зважаючи на це, важливого значення набуває активізація зусиль усіх суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки держави в напрямі адекватної державної політики інформаційної безпеки, яка повинна враховувати усі форми та вияви інформаційних загроз і визначати

ефективні шляхи їх протидії [1, с.86]. Під впливом загальних тенденцій цифровізації змінюються умови роботи, розширюється спектр електронних ресурсів, збільшується обсяг інформації, що використовується органами влади в різних сферах, впроваджуються нові засоби та методи комунікації, змінюються їхні інформаційні потреби та інтереси, модернізуються адміністративно-правові принципи інформаційної безпеки.

Процес інформатизації діяльності Національної поліції України передбачає широкі можливості доступу до інформаційних ресурсів, які використовуються в діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Тому підвищення ефективності діяльності Національної поліції України може бути вирішено через запровадження надійної системи інформаційної безпеки [2]. Проблема інформаційної безпеки у правоохоронній сфері виникла через глобальне протиріччя між можливостями інформаційних технологій та загрозами їх використання. Лише врегулювання існуючих суспільних інформаційних відносин недостатнє, так як законодавство не йде в ногу з технічним прогресом.

У контексті європейської інтеграції України, враховуючи побудову інформаційного суспільства, та, відповідно, розвиток інформаційних технологій, у тому числі і у правоохоронній сфері, питання адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки стають все більш актуальними та важливими [3].

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання щодо інформаційної безпеки досліджували такі правознавці як В.А. Ліпкан, А.П. Онуфрійчук, М.М. Присяжнюк, І.С. Пономаренко, Т.Ю. Ткачук, А.В. Турчак, В.С. Цимбалюк та ін. Окремі аспекти захисту інформації у правоохоронній сфері вивчали О.В. Бойченко, В.М. Брижко, О.М. Гальченко, О.В. Негодченко, Г.М. Шорохова та інші. Разом з тим, зважаючи на стрімке впровадження новітніх інформаційних технологій, окремі напрями інформатизації правоохоронної діяльності залишаються не до кінця врегульованими, що вимагає проведення ґрунтового аналізу.

Метою статті є аналіз основних проблемних питань у напрямі захисту інформації в інформаційних ресурсах Національної поліції України та надання дієвих пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Статтею 17 Конституції України передбачено, що «... захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу» [4], що свідчить, на думку В. Цимбалюка, про набуття категорією «інформаційна безпека» в нормативно-правовому аспекті конституційного статусу [5, с. 30]. «Сучасне впровадження новітніх інформаційних технологій, зазначає М. Присяжнюк, посилює важливість однієї з основних складових системи національної безпеки – інформаційної безпеки, для забезпечення якої необхідний системний комплексний підхід» [6]. Відповідно до проекту Доктрини інформаційної безпеки України, розробленої на виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України», введеного у дію Указом Президента

України від 1 травня 2014 року № 449, інформаційна безпека є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки, яка характеризує стан захищеності національних інтересів в інформаційній сфері від зовнішніх і внутрішніх загроз та є сукупністю інформаційно-психологічної й інформаційно-технологічної безпеки держави [7].

Ми притримуємося наукової думки М.Присяжнюка, адже дійсно проблеми інформаційної безпеки в умовах глобальної інформатизації і розвитку Інтернету набувають стратегічного значення. Заслугує на увагу і позиція Я.Жаркова, відповідно до якої «... одним із ключових завдань сучасної держави є гарантування інформаційної безпеки особистості ...» [8].

На сьогодні відсутня єдність наукових поглядів щодо сутності дефініції «інформаційна безпека». Існуючі в науковій літературі поняття інформаційної безпеки класифікуються на дві групи. У першій групі понять інформаційна безпека пов'язана із захистом інформації, інформаційних ресурсів, особистості, суспільства і держави від негативного інформаційного впливу, яке може привести до спотворення інформації, зміни інформаційного мислення користувачів інформації та, як наслідок, до непередбачуваних соціальних або політичних процесів. Друга група об'єднує науково-технічні властивості інформаційної безпеки, акцентує увагу на загрозах інформаційної безпеки, що виникають внаслідок інформаційної невизначеності, коли споживач (особистість, суспільство або держава) з яких-небудь причин не може скористатися інформацією, яка циркулює в інформаційному просторі [9].

В.А. Ліпкан виокремлює декілька підходів щодо класифікації поняття «інформаційна безпека»: стан захищеності інформаційного простору; процес управління загрозами та небезпеками, що забезпечує інформаційний суверенітет України; стан захищеності національних інтересів країни в інформаційному середовищі або в інформаційній сфері; захищеність установлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі; суспільні відносини, пов'язані із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі; невід'ємну частину політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки [10, с. 25–30].

На думку М.Галамби, поняття інформаційної безпеки доцільно розглядати у контексті забезпечення безпечних умов існування інформаційних технологій, які включають питання захисту інформації, як такої, інформаційної інфраструктури держави, інформаційного ринку та створення безпечних умов існування і розвитку інформаційних процесів [11].

Таким чином, сутність поняття «інформаційна безпека», з урахуванням аналізу вищевикладених наукових підходів правознавців, полягає у розумінні інформаційної безпеки як: стану захищеності інформаційного простору; процесу управління загрозами та небезпеками, що забезпечує інформаційний суверенітет України; стану захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі; суспільних відносин, пов'язаних із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі; невід'ємної частини політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки.

Відповідно до Закону України «Про Національну програму інформатизації», об'єктами інформаційної безпеки є: інформаційні ресурси, канали інформаційного обміну і телекомунікації, механізми забезпечення функціонування телекомунікаційних систем і мереж та інші елементи інформаційної інфраструктури [12]. Згідно із Законом України «Про Національну поліцію» Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [13]. Законом України «Про Національну поліцію» закріплені норми, які регулюють діяльність поліції в інформаційній сфері, її повноваження щодо використання інформаційних ресурсів і протидії правопорушенням у сфері інформації.

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію» [13], діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України. До останніх, безумовно, необхідно віднести закони України «Про державну таємницю», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки». А відповідальність (дисциплінарна, адміністративна та кримінальна) за протиправне використання інформаційних ресурсів поліцією передбачена ст. 28 Закону України «Про Національну поліцію». Крім того, даною статтею визначено, що «Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному ст. 26, 27 цього Закону» [14; 15].

Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» регулює відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах [16]. Саме тому під захистом інформації в системі слід розуміти діяльність, спрямовану на запобігання несанкціонованим діям щодо інформації в системі, а об'єктами захисту в системі є інформація, що обробляється в ній, та програмне забезпечення, яке призначено для обробки цієї інформації.

Інформаційна безпека органів Національної поліції України забезпечується за двома формами: організаційною (пов'язана з обігом, збиранням, обробкою, зберіганням, використанням та захистом інформації); правовою (підготовка та затвердження нормативно-правових актів (наказів, доручень), розроблення положень, інструкцій, алгоритмів, планів тощо).

Ключовим при захисті інформації є адміністрування інформаційних систем, яке, відповідно до наказу МВС України від 31.01.2018 р. № 70 «Про затвердження Положення про Департамент інформатизації Міністерства внутрішніх справ України», контролюється Департаментом інформатизації МВС України. Однак, незважаючи на значні позитивні зрушення у напрямі запровадження новітніх інформаційних технологій в діяльність поліції, ефективність забезпечення інформаційної безпеки бажає чекати кращого. Адже сучасні системи безпеки мають високі характеристики тільки в окремих напрямках забезпечення безпеки. Крім того, варто наголосити, що

вирішення даної проблеми шляхом створення на кожную інформаційну систему власної системи безпеки не є ефективним та не забезпечує можливості практичної реалізації на всіх рівнях. Ми притримуємося думки правознавців та практиків щодо необхідності інтеграції окремих інформаційних систем та систем безпеки.

Законом України «Про Національну поліцію» регламентовано можливість обробки працівниками поліції в інформаційних системах значного обсягу інформації. Однак, зважаючи на значні переваги цих технологій, слід визнати, що при несанкціонованому їх використанні, це може призвести до серйозних наслідків. Серед основних причин порушень інформаційної безпеки обробки інформації варто виділити: відсутність розроблених і затверджених положень (*внутрішньовідомчої нормативно-правової бази та практик застосування*) щодо інформаційної безпеки, які б відповідали потребам даного відомства/структурного підрозділу, а також національним і міжнародним стандартам у сфері захисту інформації.

Особливої уваги, на думку І.С. Пономаренко, вимагає захист критичних інформаційних активів, а також централізованих баз даних, несанкціонований доступ до яких може істотно ускладнити виконання завдань оперативними підрозділами Національної поліції. Це свідчить про необхідність введення в дію системи сучасних міжнародних стандартів інформаційної безпеки ISO/IES серії 27000, яка постійно оновлюється. Дотримання зазначених принципів і стандартів системи забезпечить відповідний рівень координації та контролю щодо доступу, розроблення та обслуговування апаратно-програмних комплексів, керування безперервністю інформаційних процесів. Саме відповідність вимогам стандартів ISO/IES серії 27000 і дотримання національних правових норм з інформаційної безпеки стане підґрунтям створення ефективного системи захисту інформації. Зазначимо, що локальна мережа повинна відповідати актуальним міжнародним стандартам і мати можливість програмного керування топологією локальної мережі за допомогою розумних комутаторів [17].

Європейський досвід щодо інформаційної безпеки правоохоронних органів окреслює два напрями покращення ефективності роботи у даному напрямі – удосконалення діяльності правоохоронних органів щодо гарантування власної інформаційної безпеки зсередини та удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки на державному рівні. Реалізація ж позиції щодо перетворення функціонально відокремлених підсистем, що входять в механізм правового регулювання, може бути найбільш успішною за умови, що стратегічним плануванням буде охоплена реорганізація саме тих складових таких підсистем, які організовані за принципом систем інформаційного типу, на основі нормативно-правових актів, виданих на виконання положень стратегій. Слушною з цього приводу є наукова думка Т.Ю. Ткачука, який, розглядаючи інформаційну безпеку в законодавстві європейських країн, зазначав: «Варто констатувати, що країни ЄС мають у певному сенсі злагоджену систему захисту інформації» [18, с. 146].

Висновок. Таким чином аналіз роботи органів та підрозділів Національної поліції свідчить про те, що однією з проблем попередження, виявлення та розкриття злочинів є недостатній рівень захищеності відомчих інформаційних мереж та систем, доступ до інтегрованих інформаційно-

пошукових систем і баз. Тому наразі система захисту інформації потребує вдосконалення [19].

Безпека та захист в інформаційних системах Національної поліції має ґрунтуватись урахуванням комплексного підходу до побудови системи захисту, що передбачає об'єднання в єдиний комплекс необхідних заходів та засобів захисту інформації на всіх рівнях системи інформаційного забезпечення.

Для досягнення вищого рівня забезпечення інформаційної безпеки правоохоронних органів необхідним є не тільки вдосконалення чинного законодавства, а й наявність механізму його втілення в життя. За такого підходу, на нашу думку, можливо активізувати всі фактори, необхідні для гарантування інформаційної безпеки нашої держави. Також необхідно звернути увагу на проблему вдосконалення нормативно правової бази інформаційного забезпечення правоохоронних органів і інформаційного забезпечення в цілому. Як показав аналіз розвитку інформаційного забезпечення в Україні, протягом останнього часу зазнали змін умови його розвитку – демократія та гласність, а також стрімке провадження новітніх технологій. Цілком логічно, що у зв'язку з цим деякі сфери інформатизації правоохоронної діяльності залишаються не до кінця врегульованими, що вимагає проведення ґрунтовного аналізу змісту нормативно-правової бази, що і стане метою наших подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Негодченко В.О. Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформації з обмеженим доступом в органах Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 3. С. 85–92.
2. Шорохова Г.М. Деякі питання інформаційної безпеки діяльності територіальних органів поліції України. URL: User/Downloads/SrjGk4gk4LmLmWQ-nZsDgWi-xrEqbbLk.pdf.
3. Ткачук Т.Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ужгород, 2019. 487 с. С. 29.
4. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Цимбалюк В. Окремі питання щодо визначення категорії «інформаційна безпека» у нормативно-правовому аспекті. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. *Науково-технічний збірник*. К., 2004. С. 30–33.
6. Присяжнюк М. Інформаційна безпека України в сучасних умовах /М.Присяжнюк, Я. Белошевич. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: «Військово-спеціальні науки». 2013. Вип. 30. С. 42.
7. Про Доктрину інформаційної безпеки України: проект указу Президента України. URL: comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article.1025.
8. Жарков Я. Небезпеки особистості в інформаційному просторі. Розділ І. Аналітика. Інформаційна безпека. 2007. № 2. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2554>.

9. Турчак А.В. Механізми забезпечення інформаційної безпеки як складової державної безпеки України: дис. ... канд.. юрид. наук: 25.00.02. К.: 2020. 229 с.

10. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навчальний посібник. К.: КНТ, 2006. 280 с.

11. Галамба М. Інформаційна безпека України: поняття, сутність та загрози. *Юридичний журнал*. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.phpid2463>.

12. Про Національну програму інформатизації: Закон України № 74-98-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1998. № 27–28. Ст. 181.76.

13. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

14. Про національну поліцію: науково-практичний коментар /за ред. С. В. Петкова. К.: Професіонал, 2020. 680 с.

15. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення /за ред. С. В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

16. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр>.

17. Пономаренко І.С. Основні аспекти правового регулювання відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. *Науковий вісник публічного та приватного права*: збірник наукових праць. Вип. 1. К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. 314 с.

18. Ткачук Т.Ю. Інформаційна безпека держави у національному законодавстві європейських країн. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018 № 1. С. 145–150.

19. Бойченко О.В. Інформаційна безпека в органах внутрішніх справ України (організаційно-правові засади): монографія. Сімферополь: БАТ «Сімферопольська міська друкарня», 2009. 288 с.

I. Ivanov

CURRENT ISSUES OF INFORMATION SECURITY IN THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

The article considers topical issues of information security in the activities of the National Police of Ukraine. It is determined that the main problem of information security in the law enforcement sphere arose due to the global contradiction between the possibilities of information technologies and the threats of their use. The settlement of the existing public information relations alone is insufficient, as the legislation does not keep pace with technical progress. The definition of «information security» is considered and the author's definition of this concept is offered. The main normative legal acts regulating the activity of the National Police in this direction are analyzed. It is stated that information security of the National Police of Ukraine is provided in two forms: organizational (related to the circulation, collection, processing, storage, use and protection of information); legal (preparation and approval of regulations (orders, instructions), development of regulations, instructions, algorithms, plans, etc.). The key to information protection is the

administration of information systems. The European experience of information protection in the law enforcement sphere is considered. Attention is drawn to the need to implement a system of modern international information security standards ISO / IES series 27000, which is constantly updated. It is theoretically substantiated that: increasing the efficiency of the National Police of Ukraine can be solved through the introduction of a reliable information security system; to achieve the highest level of information security of law enforcement agencies it is necessary not only to improve the current legislation, but also to have a mechanism for its implementation; Security and protection in the information systems of the National Police should be based on a comprehensive approach to building a protection system, which provides for the integration into a single set of necessary measures and means of information protection at all levels of the information system.

Keywords: *information security, National Police of Ukraine, information resources, legislation, information protection system, administrative and legal principles of information security.*